

Testen bij jonge kinderen?

De intelligentie en het IQ

Intelligentie is niet te meten en de IQ-test kan niet betrouwbaar de intelligentie van een individu meten. Onderzoek laat dit al ruim honderd jaar zien (Delfos, 2020a). Maar we lijken het toch niet te kunnen laten. Bij jonge kinderen zouden we volslagen afstand moeten doen van (IQ-)tests.

TEKST MARTINE DELFOS BEELD CELINE KRONENBURG

Jonge kinderen zijn erg intelligent. Ze hebben een startintelligentie waarmee ze op de wereld komen, en die wordt vervolgens aangevuld met de ervaringen en kennis van de wereld waar ze in terecht zijn gekomen. Het heel jonge kind ontwikkelt zich snel en zuiver en in feite bijna zelfstandig. Kinderen zeggen in alle talen aparte vervoegingen, bijvoorbeeld 'ik loopte', zonder dat iemand hen dat geleerd heeft. Wanneer het kind de juiste vervoeging hoort, 'ik liep', past het deze al snel toe (Delfos, 2020b). Wat een intelligent gedrag!

In feite ontwikkelen de jonge hersenen heel gemakkelijk. Zolang het kind exploratief bezig kan zijn en niet teveel in richtingen geduwd wordt, zal het zich optimaal ontwikkelen. Wanneer volwassenen willen bepalen wat het kind leert, is er het risico dat ze opzij duwen wat het kind ongevraagd en vaak ongezien, maar zo noodzakelijk, uit zichzelf en in interactie met de omgeving ontwikkelt.

De intelligentie loopt snel en met drie jaar bereiken kinderen waarschijnlijk de top van hun zelfvertrouwen (Delfos, 2020b). De meesten kunnen op die leeftijd zelfstandig lopen, eten, zijn bijna zindelijk en beginnen zich verbaal uit te drukken. De wereld ligt aan hun voeten en ze beseffen niet dat het de volwassenen om hen heen zijn, die hun wereld mogelijk maken.

Intelligentie en rijping

Al snel hebben we de neiging om kinderen met elkaar te vergelijken. Wie is voorlijk? Wie loopt achter? De spierkracht is niet meer zo belangrijk in deze internettijd, het draait om intelligentie. Deze intelligentie lijkt te voorspellen of het kind een goede opleiding zal kunnen volgen en maatschappelijk succes zal hebben. We denken de intelligentie af te kunnen lezen aan het gedrag, maar zo eenvoudig is dit niet.

Intelligentie bestaat uit een enorme schakering van onderdelen (Delfos, 2020a). Die intelligentie ontwikkelt zich niet in een rechte lijn van alle onderdelen van de intelligentie tegelijk, maar rijpt gedurende zo'n dertig jaar. De leeftijd, sekse, cultuur, opvoeding en economische situatie (SES) zijn allemaal factoren die grote invloed uitoefenen op de rijping van intelligentie. De slaap is bijvoorbeeld uiterst belangrijk voor ontwikkeling, zelfs voor de letterlijke groei, ook die gebeurt 's nachts tijdens de REM/droomslaap (Delfos, 2020b). Kinderen die moeite hebben met rijpen, hebben dan ook veel slaapproblemen. De eerste vijftien jaar, vooral de eerste zeven, gaat de rijping sneller dan de tweede vijftien jaar.

Al snel hebben we de neiging om kinderen met elkaar te vergelijken

Deze uitspraak over rijping maakt al duidelijk dat het meten van intelligentie als een algemeen begrip tot dertig jaar een hachelijke zaak is, maar zeker bij jonge kinderen. Ze ontwikkelen verschillende onderdelen, moeders in Afrikaanse landen blijken bijvoorbeeld kinderen zodanig op te voeden dat ze vooruitlopen op kinderen met een westerse opvoeding qua motoriek, maar de verschillen worden op den duur vanzelf weer rechtgetrokken.

Bij kinderen met rijpingsproblemen is de intelligentie slecht te meten, want er moeten bij hen nog onderdelen uitrijpen. Bij kinderen met autisme gaat het niet om een stoornis, maar om een *atypische rijping*: versneld en vertraagd ten opzichte van wat we gewend zijn (Delfos, 2019). Bij hen is de eerste focus gericht op denken en dan pas de focus op sociaal, terwijl we ►

► het omgekeerde gewend zijn, namelijk eerst sociaal en dan denken. Per wetenschappelijke vergissing heeft men bijna een eeuw lang alleen maar naar de sociale kant gekeken, waardoor kinderen met autisme laag uit tests en observaties kwamen (Delfos, 2020a). Een ernstige vergissing die de kinderen met autisme en hun ouders nog steeds parten speelt.

Benoem wát je ziet dat het kind ontwikkelt en niet hoe het is in vergelijking met anderen. Durf het kind als geheel te beschrijven en breng het niet terug tot een vergelijking met anderen. Bedenk dat wat je ziet slechts een klein deel is van wat het kind ontwikkelt. Vergelijken is voor later, niet voor het jonge kind. Eerst eens weten wie het kind is!

Benoem wát je ziet dat het kind ontwikkelt en niet hoe het is in vergelijking met anderen

Het kind op de foto hiernaast is aan het onderzoeken. *Hoe zien we dat? *Waarom zien we dat? Iets in het gezicht drukt ernst en focus uit (*wat?). *Wat onderzoekt ze: zand, structuur van zand, de interactie van zand en hand, kleur? *Gaaf ze op in wat ze doet, zijn geluid, omgeving, mensen als vanzelfsprekend op de achtergrond? *Wat heeft ze ontdekt en wat zien we daarvan terug in de periode erna? Waarschijnlijk is deze onderzoekende houding tekenend voor dit kind. De kunst is de kern te vinden van een kind. Dan is dit terug te vinden in verschillende situaties en verschillende onderdelen. Twee of drie van dergelijke situaties van 'dat is écht A' beschrijven en het zal de kern van het kind in die fase van het leven zijn. Het helpt om aan te sluiten en te ontwikkelen vanuit het kind. Alle onderdelen van de ontwikkeling opschrijven in het leerlingvolgsysteem geeft meer een verzameling van kunnen, dan dat je ermee ontdekt hoe een kind de wereld om zich heen ziet en hoe het kind problemen aanpakt.

De IQ-score en de intelligentie

De basis van de huidige IQ-test is ontwikkeld door Alfred Binet (Delfos, 2020a). Meer dan een eeuw geleden onderzocht hij wat intelligentie is. Niet eenvoudig bleek het, en intelligentie bleek ook niet te vangen te zijn in een simpel onderwerp, een simpele meting. Intelligentie bleek veelzijdig en sterk afhankelijk van omgevingsfactoren. Bovendien zijn uiterst belangrijke onderdelen vaak niet meetbaar: we kunnen niet meten wat we willen weten.

Binet was een bewogen man en richtte zich erop hoe leerkrachten kinderen konden ondersteunen. Het was geen eenvoudige taak om onderwijs te geven in de Parijse scholen. Binet wilde dan ook onderzoeken of het mogelijk was de zwakke plekken van leerlingen te ontdekken, zodat men wist waar de ondersteuning op gericht moest zijn.

Het was einde negentiende eeuw en het begin van de psychologie, en tevens het ontstaan van onderwijs voor iedereen. Leerkrachten waren nog erg op zichzelf aangewezen om te ontdekken wat de leercapaciteit van kinderen was. De regering van Frankrijk riep de hulp in van Binet om te onderzoeken of hij een test kon ontwikkelen waardoor onderscheid gemaakt kon worden in de problemen van kinderen op school. Binet maakte een test waarbij de zwakke plekken van kinderen aan het licht konden komen.

Hij waarschuwde echter dat de score op die test niets zei over de oorzaak ervan. Hij benadrukte dat de zwakke plekken nu zichtbaar waren, maar dat het aan de leerkrachten en psychologen was om de oorzaak te onderzoeken van de score op de test, en zo beter te weten hoe aan te sluiten bij het kind. Het was mogelijk dat de zwakke kanten veroorzaakt waren door opvoedingsproblemen, slecht onderwijs of de aanleg van het kind (Delfos, 2020a). Toch is deze test de basis van de moderne IQ-tests die pretenderen intelligentie te meten. De conclusie uit een eeuw onderzoek is duidelijk: ►

» Doe geen tests bij jonge kinderen, beschrijf wat binnen het kind zelf de zwakke, gemiddelde en sterke plekken zijn. En vooral wat je verbaast over het kind, wat opvalt en wat doet verwonderen, in welke zin dan ook. Dan wordt het kind vanuit de deskundigheid van de observator beschreven en tegelijk in zijn of haar echte uniciteit.

Het IQ en de intelligentie

De test van Binet, bedoeld om zwakke plekken bloot te leggen, werd meegenomen naar Amerika en de waarschuwingen van Binet werden in de wind geslagen. De test werd omgedoopt tot intelligentietest in plaats van het meten van zwakke plekken en de IQ-score is het getal geworden dat de intelligentie uitdrukt. Fout! Onderzoek laat inmiddels al ruim honderd jaar zien dat de IQ-test geen maat kan zijn om de intelligentie aan te geven van een individu (Delfos, 2020a). Hierbij gaat het niet alleen om de test zelf, maar ook om de wijze waarop de test wordt afgenomen. Ook hier was het Binet die waarschuwde om het kind in een prettige situatie de test te laten doen, geen stress.

Een IQ-test meet geen intelligentie, maar zwakke plekken

Een van de uitkomsten van de onderzoeken in de loop der tijd was dat meisjes er intelligenter uitkwamen. Dit werd als ongewenst beschouwd en de test werd aangepast zodat jongens er meer gelijk aan de meisjes uitkwamen. Maar gezien de IQ-test geen intelligentie meet, maar zwakke plekken is het logisch dat jongens er minder gunstig uitkomen, want zij zijn degenen die veel leerproblematiek vertonen, meer zwakke plekken hebben, zoals dyslexie, dyscalculie, dysgrafie, ADD en ADHD. Leerproblemen ontstaan bij jongens gemakkelijker door de tragere rijping van het centrale zenuwstelsel, dat wil zeggen hersenen en zenuwbanen.

In de vijfde versie van de DSM van 2013 (handboek van classificaties die de bodem vormen voor diagnoses) wordt duidelijk gesteld dat de IQ-test niet betrouwbaar is en zij geven in de nieuwste versie dan ook voor het eerst geen IQ-scores aan voor verstandelijke beperking.

Gebruik geen IQ-tests of scoretests, die geven niet de intelligentie van een individu aan, nog minder bij kinderen. Wetenschap heeft voldoende bewezen dat ze niet betrouwbaar zijn. Nu nog de moed verzamelen om onder ogen te durven zien dat we niet in staat zijn mensen, kinderen te vergelijken via tests, zeker de IQ-tests, en daarmee te stoppen en op weg te gaan naar tests die meten wat we willen weten.

De inzichten van Binet hebben de tand des tijds doorstaan: meer dan een eeuw bewijst wetenschappelijk onophoudelijk dat de IQ-test niet betrouwbaar is en geen intelligentie meet. Wanneer houden we er eens mee op te doen alsof we intelligentie kunnen meten? Voor de ontwikkeling van kinderen is het belangrijk te zien op welke manier ze leren en op welke manier ze problemen oplossen, zodat we beter kunnen aansluiten. Leren ze door herhaling, door een principe dat hun is uitgelegd elders toe te passen of proberen ze het principe uit te denken? Een leerkracht bij jonge kinderen moet de kracht halen uit observeren en een stapje verder aanbieden op alle gebied. Leren lezen, schrijven en rekenen zou niet vervroegd moeten worden, samen leren spelen, in een groep leren functioneren zijn twee unieke onderdelen die vooral op school geleerd kunnen worden en dan met name in die vruchtbare jonge jaren.

Martine Delfos is biopsycholoog. Ze schreef vele psychologieboeken, waaronder *IQ en de intelligentie* (www.mdelfos.nl)

De literatuurlijst is te vinden op:
www.hjk-online.nl/artikelen

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen rondom het jonge kind?

Neem een abonnement op HJK

HJK lezen op tablet en pc

Krijg toegang tot het digitaal archief
(>1.000 artikelen)

Krijg korting op het Landelijk congres Jonge kind AO en HJK

De wereld van het jonge kind

#5 Jan 2020

Spelen
Visie van
Bert van Oers

Ouders
Rol van ouders
bij bewegings-
onderwijs

 De toekomst van spel

Ontvang 10 x HJK

Voor slechts
€79,95 per jaar

Studenten ontvangen

50%
korting

Aan de slag!
Geef je oren de kost

Meer weten?
Ga naar www.hjk-online.nl
of bel 088 - 22 66 691